

Russell Brand

Revolutie

Vertaald door Dennis Keesmaat

2015 Prometheus Amsterdam

Voor de goddelijke, ondeugende vonk in je

Het fragment uit *Saluut aan Catalonië* van George Orwell is afkomstig uit de vertaling van Aad Nuis (2000).

Oorspronkelijke titel *Revolution*

© 2014 Russell Brand

© 2015 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Dennis Keesmaat

Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio/One Darnley Road

Foto omslag Dean Chalkley

Zetwerk Mat-Zet bv, Soest

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 2870 8

Inhoud

- Proloog – *You Say You Want A Revolution* 7
- 1 Heldenreis 11
 - 2 *Serenity now* 23
 - 3 Klappen met één hand 28
 - 4 Rechterbovenhoek 37
 - 5 Zijn we er allemaal? 43
 - 6 Kleine problemen in de eindeloze ruimte 58
 - 7 Een paar rotte appels 72
 - 8 *I Am An Anarchist-a* 86
 - 9 *Big* maar niet *Easy* 96
 - 10 *Ich Bin Ein Monarch* 103
 - 11 Een paar vrouwen en twee spleten 113
 - 12 Vanbinnen en vanbuiten 127
 - 13 Spiderman op lijn 1 142
 - 14 Haal geld uit de politiek 148
 - 15 Spectaculair 153
 - 16 Gelijk in de hemel alzo ook op de aarde 162
 - 17 *War! What Is It Good For?* Kapitalisme, natuurlijk. 169
 - 18 Ukip zonder kop 176
 - 19 Hij pikt 't nie 185
 - 20 Submarien 189
 - 21 De telefoon checken 204

22	Bedrijfsmoord	206
23	Coöperatief	221
24	Sluit me aan	231
25	Doe de groeten aan de mand	240
26	Bekering?	254
27	<i>Es Mejor Morir de Pie...</i>	261
28	Plant je blauwe vlag	269
29	We houden van je, Granma	275
30	<i>Manifest Destiny</i>	283
31	Wees de verandering	292
32	Help me jou te helpen	300
33	Het stemmen waard?	313
	Epiloog – Nog even voor de duidelijkheid	321
	Woord van dank	327

* Waar deze asterisk staat ben ik verplicht iets te verduidelijken zodat dit boek uitgegeven kan worden. Mijn redacteur Ben geeft me aantekeningen, waar ik dan tegenin ga, en vervolgens komt Roger, de advocaat die alles moet goedkeuren, met suggesties om het boek geschikt voor publicatie te maken.

Proloog

You Say You Want A Revolution

Jeremy Paxman is de belangrijkste politieke interviewer van Groot-Brittannië. Hij is fel. Niet op een strijdlustige manier, als een kwijlende pitbull, nee, als een sluimerende krokodil, wachtend met zijn ogen boven het oppervlak in de wetenschap dat je een verkeerde zet zult doen. En dan hap, zwiep, rol, je bent er geweest. Hij eet ministers van Binnenlandse Zaken als ontbijt, poept staatssecretarissen uit en veegt zijn reet af met minister-presidenten. Over vijf minuten word ik geïnterviewd door Jeremy, voor het belangrijkste achtergrondprogramma bij het nieuws van ons land, *Newsnight*.

Daarom zit ik nu op mijn knieën in het toilet bij de lobby van het Landmark Hotel. Te bidden. ‘God, maak me alstublieft een instrument van uw vrede.’ De eerste regel van het gebed van Franciscus, populair gemaakt door Moeder Teresa, verbasterd door Margaret Thatcher en gekoesterd door degenen van ons die door de *cracks* zijn gevallen en zichzelf met crack weer omhoog hebben laten drijven.

Ik wil alleen maar een instrument van de vrede zijn. De vrede bestaat al, godzijdank hoef ik de vrede niet te creëren. Je zou kunnen redeneren dat Moeder Teresa een bevestiging is van de principes die in dit gebed uiteen worden gezet: door dienstbaarheid heeft ze de lagere, zelfzuchtige drijfveren overwonnen die in dienst staan van overleving en het ego, en is ze een werktuig geworden van een hoger doel, of van God. Bij Margaret Thatcher liggen de zaken minder overzichtelijk. Welke God zij diende bij haar systematische vernietiging van de waar-

den van ons land terwijl ze jivede in de gebrillantineerde schaduw van Ronnie Reagan is een mysterie. Maar als ze daar voor nummer 10 staat, zojuist verkozen en onheilspellend natgeregend, is het het gebed van Franciscus dat Maggie aanhaalt:

Heer, maak mij een instrument van uw vrede.
Waar haat het hart verscheurt, laat mij liefde brengen.
Waar wordt beschuldigd, laat mij vergeving schenken.
Waar verdeeldheid mensen van elkaar vervreemdt, laat mij eenheid
 stichten.
Waar twijfel knaagt, laat me geloof brengen.
Waar wanhoop tot vertwijfeling voert, laat hoop doen herleven.
Waar droefenis neerslachtig maakt, laat me vreugde brengen.
Maak dat wij niet zozeer zoeken om getroost te worden,
 als wel om te troosten.
Om begrepen te worden als wel om te begrijpen.
Om bemind te worden als wel om te beminnen.
Wij vinden door onszelf te verliezen.
Wij krijgen vergeving door vergeving te schenken.
Wij worden tot eeuwig leven geboren door te sterven.
Amen.

Nu denk ik niet dat ze het hele geval ter plekke heeft uitgebruld, maar je hoeft niet Jeremy Paxman te zijn om te zien dat Margaret Thatcher enigszins is afgeweken van de sentimenten die in dit gebed naar voren worden gebracht.

Ze heeft de mijnwerkers in het noorden van Engeland niet veel liefde gebracht. Ze was niet erg vergevingsgezind tegenover de Argentijnse zeemannen op de Belgrado. Er was weinig harmonie tussen de actievoerders tegen de *poll tax* en de politie. Je snapt het wel. Dus ik denk dat het gebed niet onfeilbaar is: in de verkeerde handen kan het maar al te makkelijk een mantra voor egocentrisch nihilisme worden. Dat kun je het gebed echter niet aanrekenen. Voor mij is het een code die mijn hersens afstemt op hun natuurlijke toestand: eendracht, samenhang, eenheid. Wat ik met het creoolse gebazel tijdens de gejaagde toiletincantaties voorafgaand aan het interview – een paar Vedische

spreuken, geprevelde yogamantra's en zelfs een paar regels van Eminem – probeer te doen is een verbinding zoeken, transcenderen, boven mezelf uit stijgen. Dat probeer ik al mijn hele leven, boven mezelf uit stijgen, me losmaken van mijn hersens, weggkomen uit Grays, me ontdoen van het gevoel dat ik niet goed genoeg ben, dat ik alleen ben, dat ik nooit gelukkig of bemind zal worden – en ik heb het op allerlei manieren geprobeerd, altijd met dezelfde uitkomst.

Ik heb als een naïeve inboorling een stoet glimmende valse idolen begroet, geknield voor de grote witte meester. Als jongetje waren chocolade en televisie goden voor me; ik zat in betoverde overgave op mijn knieën voor die kijkbuis en verorberde het Penguin-sacrament als in een ritueel (knabbel eerst het laagje chocola eraf, schraap met je tanden het midden weg en eet vervolgens het koekje). Als tiener met porno zat ik me in die badkamer sprakeloos als een trappist te kastijden terwijl ik onderdrukt jammerde. Met drugs en alcohol maakte ik de pelgrimstocht naar elke brug of straathoek en ik schonk mijn donaties in de ontbering die mijn God eiste. Toen kwam de roem, waarbij ik studeerde als Augustinus en reisde als een jezuïet. Ik was een geestdriftige volgeling van elke profeet in de verzameling en geen van allen verschafte iets anders dan pijn en desillusie. Pas toen de redding werd geboden werd ik behoedzaam, pas toen de oplossing tot mijn beschikking kwam bestudeerde ik die met een sceptische blik.

Toen ik flessen wodka van vijf pond achteroversloeg, las ik niet het etiket. Toen ik crack en wiet scoorde van zwervers die door het niemandsland van portiekflats in Hackney waaiden, deed ik geen lakmoesproeven. Toen ik mijn toevlucht zocht op schemerduistere begraafplaatsen, begraven in de armen van een vreemdeling, vroeg ik amper hoe ze heette.

Maar toen de echte dageraad aanbrak, toen het licht opkwam, toen ik de versmelting voelde, had ik geen geloof – ik had vragen. Hoe weet ik dat dit echt is? Wat als het niet werkt? Hoe kan ik na alles wat er gebeurd is zomaar vertrouwen en het loslaten? Ik heb nog steeds vragen, en in de inquisitiestoel in de suite annex studio van het Landmark Hotel heeft Jeremy Paxman die ook.

‘Goed...’ zegt hij met een stem waar het sarcasme zo vanaf druipt dat ik me afvraag of het straks zijn neus uit komt. ‘Als je denkt dat

mensen niet zouden moeten stemmen, hoe denk je dan dat we de wereld gaan veranderen?’

‘Door een revolutie,’ zeg ik.

‘Wil je een revolutie?’

‘Ja.’

‘Geloof je dat er een revolutie aan zit te komen?’ Hij keilt de vraag als een biljartbal op me af.

‘Daar twijfel ik niet aan, Jeremy,’ antwoord ik.

Jeremy heeft wel vaker met dit bijltje gehakt en heeft tegenover elke nieuwkomer met een doel en iets wat aangesmeerd moet worden gezeten die het lef heeft gehad de afgelopen twintig jaar te komen opdrijven in het programma. Hij neemt me van top tot teen op – het haar, de baard, de belachelijke sjaal.

‘En mag ik vragen hoe die revolutie tot stand gaat komen?’

Dat is een uitstekende vraag, het is een vraag die een veel minder begaafde interviewer dan Jeremy Paxman op je af zou vuren. Maar dit is geen veel minder begaafde, het is Paxman. En niet alleen Paxman, het is mijn rector, het is de agent die me arresteert, het zijn collega’s, vrienden, familieleden, aanmoedigers en toeschouwers. ‘Hoe gaat de revolutie werken? Hoe kunnen we de wereld veranderen? Hoe kunnen we onszelf veranderen? Kunnen we echt degenen die corrupt zijn en de macht hebben ten val brengen, niet alleen de corruptie in de maatschappij maar in onszelf?’

Nou, ik weet dat het antwoord ja is. En wat de ingewikkelder aspecten van die vraag betreft: ik ben dan misschien wel niet Margaret Thatcher, en ik ben zeker niet Moeder Teresa (hoewel we het eens zijn over condooms), maar ik heb erover nagedacht, dus daar gaan we dan, ga zitten en maak je riem vast.

1 Heldenreis

Het eerste verraad is de naam. ‘Lakeside’, het gigantische winkelcentrum, ‘mall’ in Amerika, wat weer klinkt als *to maul*, verscheuren, en dat klopt, want deze bolwerken van wereldmerken zijn geen tedere minnaars, het is geen wederzijdse liefkozing, het is een vechtpartij.

Na het trage, verleidelijke geroffel van propaganda in plaatselijke, al vergelende sufferdjes landde Lakeside als een ufo in de braakliggende steengroeves van Grays, waar ik ben opgegroeid.

Een machtige kathedraal van glas en staal naast, zoals de naam al suggereert, een meer. Vooralsnog was er geen meer. Het meer was natuurlijk kunstmatig. De naam Lakeside, een duffe, eentonige lofzang op platvloersheid en de natuur, vereiste de aanleg van het meer dat besloten lag in de naam, zodat die betekenis kreeg.

Voor mij als tiener was dit echter geen tijd voor semantisch getheoretiseer maar een tijd van onverklaarbare vervoering. Ik kon niet wachten tot Lakeside zou landen, om het meer dat nu nog leeg was te doorgronden, om mijn leven net zozeer te vullen zoals ze dat meer straks ook zouden vullen, om mijn gedachten erdoor in beslag te laten nemen zoals ze dat barre land in beslag zouden nemen. Ik kon niet wachten om naar Lakeside te gaan. Het feit dat ik geen geld had vormde geen obstakel voor mijn opwinding over het naderende festijn van consumentisme. Lakeside leek het antwoord, dat stond vast, maar op welke vraag?

Wat voor leegte kan er in het leven van een jongen van dertien zijn

dat er een winkelcentrum voor nodig is om die te vullen? Waarom zou een knul die in de jaren tachtig opgroeit in Essex een hunkering naar winkelen hebben die meer past bij een van de meiden uit *Sex and the City*?

Joseph Campbell, de cultureel antropoloog over wie ik in dit boek heel wat zal doordrammen, zei: ‘Als je wilt begrijpen wat in een maatschappij het belangrijkste is, moet je niet de kunst of literatuur bestuderen, maar eenvoudigweg naar de grootste gebouwen kijken.’ In middeleeuwse gemeenschappen waren de grootste gebouwen kerken en paleizen. Als we Campbells methode gebruiken, mogen we aannemen dat dit feodale culturen waren die hun leiders eerden en God aanbaden. In moderne westerse steden zijn de grootste gebouwen banken – enorm grote torens die de havens beheersen – en winkelcentra, die wat architectuur betreft de kathedralen nabootsen die ze hebben vervangen: koepels, torenspitsen, griezelige, goddelijke kalmte, fonteinen als vonten, eetgelegenheden als kerkbanken. Als je de ontwikkelaars van Lakeside of om het even welk winkelcentrum zou vragen wat ze consumenten (voorheen ook wel ‘mensen’ genoemd) te bieden hebben, zouden ze zeggen: ‘Alles bevindt zich onder één dak’ – geweldig, een plafond – en belangrijker nog: ‘keuze’. Keuze is het sleutelwoord. Wat me kennelijk opwond als boulimische fan van The Smiths en onanist was de mogelijkheid van keuze, en als iemand gestimuleerd wordt door het idee dat hij kan kiezen moet de eerste voorwaarde een gebrek aan keuze zijn. Wat een andere manier is om ‘een gebrek aan macht’ te zeggen, een gebrek aan vrijheid.

Ik zeg trouwens niet dat we terug moeten naar een middeleeuwse cultuur, geveld door de pest, met schots en scheve tanden en rommelig verbonden handen, kauwend op een knolraap terwijl we buigen in een greppel en een baron te paard voorbij komt snellen. Als we ook maar iets geleerd hebben van *Blackadder* is het dat de geschiedenis een puinzooi was.

Ik geloof dat we nog maar net de ongelooflijke vermogens van mensen beginnen te bevatten, dat we iets onherkenbaars kunnen worden, dat we werkelijke vrijheid kunnen hebben in plaats van een prikkelend symbool dat voorgoed buiten ons bereik ligt. In plaats van vermoedende compromissen en knagende angst.

Ik geloofde vroeger in het systeem waarin ik ter wereld ben gekomen: streven, vergaren, consumeren, beroemd en bekoorlijk worden, arrogant worden, betaald en genaaid worden. Ik zag wat er werd aangeboden in tijdschriften en op het witte doek en ik schreef me in. Ik wilde keuze, vrijheid, macht, seks en drugs, en ik heb ze gebruikt en zij hebben mij gebruikt.

‘Waarom zou je genoeg nemen met flarden roem en geluk, met seks en afleiding?’ vroeg een dronkaard die net als ik afkickte en met wie ik in New Orleans een praatje maakte. Hij was diepbruin – gelooid als leer – en had een grove huid vol rimpels. Zijn harige baardje klampte zich vast aan zijn gezicht. Op zijn overhemd zaten verschoten vlekken en kringen als de afdrukken van een koffiekop op een oude landkaart. Hij zag eruit als een man die gelééfd had, die lange nachten en lange vuistgevechten had doorstaan, maar zijn ogen waren net zo helder als wat hij zei.

‘Geld, roem – dat zijn de kruimels,’ zei hij, en hij wuifde de woorden weg met zijn dikke onderarm. ‘Ik wil aanschuiven bij het banket.’ Bij die laatste woorden keek hij met een glimlach op, waarna hij met dierlijke grootsheid wegkuierde om vrijwilligerswerk te doen met de overvloedige daklozen van New Orleans. Achteraf bezien was zijn vertrek nogal melodramatisch, hij was een soort verrader in een politiedrama die na een middernachtelijk babbeltje met zijn contactpersoon bij de politie een peuk uitdrukt en dan wegloopt – waarom zeggen ze nooit zoals gewone mensen: ‘Nou toedelo, ik moet ervandoor?’

Het meest positieve aan drugsverslaafde zijn is dat het je desillusie versteent. Iemand anders, ook een dronkaard – ik begin te denken dat ik te veel tijd doorbreng met zuiplappen – zei tegen me: ‘Drugs en alcohol zijn ons probleem niet, ons probleem is de wérkelijkheid. Drugs en alcohol zijn onze oplossing voor dat probleem.’ Dat is een heel slimme manier om het uit te drukken.

Dezelfde impuls waardoor Lakeside een goed idee had geleden zorgde ervoor dat heroïne een goed idee leek. Dat lijkt een radicale conclusie, maar dat is het niet. Als kind in Grays was ik me bewust van een leegte, een verdriet, een naamloos gevoel van onthechting, dus toen een lokale krant, een lokale politicus, een burgemeester of wie dan ook, opperde dat Lakeside misschien wel het antwoord was, zal ik wel

gedacht hebben: ja, misschien is Lakeside wel het antwoord. Gezien het feit dat ik vervolgens verslaafd raakte aan alles wat maar gesnoven, geslikt of gekookt kon worden, lijkt het erop dat de verzachtende kwaliteiten van Lakeside in het gunstigste geval beperkt waren. Misschien ben ik wel een extreem geval. Maar is dat niet waar verslaving op neer komt, 'een extreem geval'?

Proberen we niet allemaal op de een of andere manier een oplossing te vinden voor het probleem van de werkelijkheid? Als ik deze baan krijg, dit meisje, deze jongen, deze schoenen. Als ik dit examen haal, deze pizza eet, dit drankje drink, op deze vakantie ga. Leer karate, leer yoga. Als West Ham het volhoudt, als mijn pik het volhoudt, als ik meer likes op Facebook vergaar, meer dure kookboeken, een betere keuken, het begint te jeuken, even beuken.

Is er niet een zekere voorwaarde verbonden aan tevredenheid? Ligt die niet altijd ergens in de toekomst, gewikkeld in het een of andere voorwerp, hetzij fysiek, hetzij ideologisch? Ik weet dat dat voor mij geldt, en als verslaafde leidt dat altijd tot overdaad en vervolgens problemen.

Voel jij dat ook zo? Zoek je iets? Ik ben niet de enige, hè? Voel jij je soms bang, opgelaten, eenzaam, niet goed genoeg? Ik bedoel, je leest dit, dus je wilt kennelijk iets veranderen.

Laat me niet in de steek, helemaal kwetsbaar en onbeschat. Als je dit op een jacht leest vanachter je Ray-Bans met, ik noem maar wat, twee glimmende Russische zussen en een mond waaruit kreeftennat druipt terwijl de zon op je neer schijnt en de zussen naar je lachen. En zelfs als dat zo is, en vooral als dat zo is: werkt het, achter de zilte zweem en de priapische pijn, is het echt, is het echt, is het alsof God je hand vasthoudt?

Ik bedoel: decadentie heb ik ook geprobeerd. Ik woonde in een villa in Hollywood, ik ben naar de Oscars geweest, ik heb grote gala's gepresenteerd.

Als er in 2002, toen ik twee weken clean op kerstavond in een B&B in Bury St. Edmunds op een eenpersoonsbed met mijn moeder tv zat te kijken, allebei met de mistroostige hartelijkheid van de wachtruimte van een eerstehulpafdeling – neurotische glimlach en geen hoop – een flonkerende fee binnen was komen vliegen en had gezegd: 'Maak je

geen zorgen, over een paar jaar neem je je moeder mee naar de Oscars,’ zou ik natuurlijk verbaasd zijn geweest (ik bedoel, een féé!), maar wat ik niet begrepen zou hebben, zou de oprechte toevoeging van de etherische indringer zijn: ‘O, en trouwens, jullie zullen de Oscars allebei retesaaï vinden.’

Lakeside is een lokale parochie, Hollywood is het Vaticaan. Ik vroeg me af hoe het de andere leden van de gemeente was vergaan toen ik onlangs terugging naar Grays. Ik vroeg me af of Lakeside zich aan zijn belofte had gehouden tegenover de mensen met wie ik was opgegroeid, de mensen die ik had achtergelaten, de mensen voor wie ik op de vlucht was gegaan. Ik vroeg me af of ze hun keuze hadden gekregen, vrijheid en mogelijkheden.

Ik vluchtte zonder te betalen weg uit Grays in een trein naar Fenchurch Street, die voornamelijk pendelaars van Essex naar de city van Londen vervoert. Met stations bij Chafford Hundred – de nieuwe flat tegenover de straat waar ik was opgegroeid – Purfleet, Lakeside, Rainham, Dagenham Dock, Barking en Limehouse. Ik had me verstopt in het toilet, onder mijn gelkuif, met aan de deur mijn eigen bordje met BUITEN GEBRUIK, een kruising tussen Del Boy en Matt Goss, terwijl ik wiet rookte en de stations telde.

Nu zweef ik achter in Micks Mercedes. Mick zou ‘mijn chauffeur’ zijn als ik bezittelijke voornaamwoorden in dienst had in plaats van mensen, en als hij ook maar een greintje professionaliteit vertoonde. In plaats daarvan is hij mijn vriend die me rijdt. In werkelijkheid is het natuurlijk nog steeds een heel eind van de plek waar ik vandaan kom – kind van een alleenstaande moeder, in de bijstand, verslaafd aan drugs – als we over de A13 langs de in onbruik geraakte Ford-fabriek rijden waar de man van mijn oma, Bert, werkte, langs de weilanden waar ooit Euro Disney gebouwd zou worden. Ik was er natuurlijk kapot van toen ze voor Parijs kozen – ik bedoel, godverdomme, Parijs?! Walt draait zich ongetwijfeld om in zijn graf, of cryogene kamer, of waar ze zijn briljante nazilijk ook maar bewaren.

De reden voor deze reis naar het verleden – en het is een pijnlijk verleden, want mijn verleden is gedrenkt in ellende en afwijzing; het wees mij af en toen wees ik het zelf af – is dat mijn schoolvriend Sam me gevraagd heeft een winkel voor Mind te openen. Mind is een liefdadig-

heidsinstelling die zich bezighoudt met geestelijke gezondheid waarvoor hij werkt, en met mijn verleden van psychische aandoeningen, het feit dat hij een vriend is en de onweerstaanbare woordspeling ‘Open je Mind (winkel), man’, vind ik dat het risico van een bezoekje aan de plaats delict waard. Het delict is geboren worden, zo beschouwde ik als gekwelde en kwellende adolescent mijn geboorte in elk geval.

Grays stelde niet veel voor toen ik opgroeide, maar dat kan voor een groot deel komen doordat ik er vanuit de binnenkant van mijn hoofd naar keek, en zoals mijn hersens werkten denk ik dat ik ook had kunnen opgroeien in Toscane en het beschouwd zou hebben als een tragedie. Ik had aanleg voor ellende. Wat Grays is en was – zoals de naam naast mijn zelfverheerlijkende melancholie al suggereert – een normale stad. Je zou kunnen zeggen een gewone provinciestad in Essex, je zou een gewone Britse stad kunnen zeggen, of een gewone Noord-Europese stad, of zelfs een gewone stad in een seculiere westerse democratie.

Als kind hield dat in dat het centrum, waar ik op het punt stond de Mind-winkel te openen, een markt had, filialen van winkelketens en lokale zaken. Mensen shopten er en hingen er rond, je weet wel, gewone dingen. Toen ik uit mijn getinte capsule van privilege stapte schrok ik ervan hoezeer Grays veranderd was. Ik bedoel, we hebben het hier niet over het plunderen van Rome, of de schending van de heilige schatten van een glorieuze stadstaat, het was altijd al een beetje een gat, maar de filialen van de winkelketens waren weg, de lokale zaken waren weg en de markt was gesloten.

Nu waren er winkels waar alles een pond kostte, bookmakerskantoren, liefdadigheidswinkels en drankzaken. De mensen in de stad die ik twintig jaar daarvoor had verlaten waren veranderd: meer van hen waren dronken, meer van hen waren zichtbaar ondervoed – maar ik voelde vooral wanhoop onder de vijftig mensen die lusteloos stonden te wachten achter het hek voor de Mind-winkel.

De hartelozen onder jullie zouden misschien zeggen dat dat het gevolg was van mijn aanstaande bezoek, varkens dat jullie er zijn, maar dat was het niet. Er was hun iets afgepakt, en ik voelde de leegte. Nog choquerender dan deze treurige neergang is dat Grays, deze mindere, leeggehaalde versie van Grays, met zijn voedselbanken, leningen en es-

calerende verslavingsprobleem, nog steeds normaal is.

Dit gebeurt overal. De rijkste 1 procent van de Britse bevolking bezit evenveel als de armste 55 procent. Sommige mensen, zoals ik, maakten deel uit van de 55 procent en maken nu deel uit van de 1 procent, maar over het algemeen worden normale mensen armer. Wereldwijd is het nog erger. Volgens Oxfam bevat een bus met de vijfentachtig rijkste mensen ter wereld meer rijkdom dan het gezamenlijke vermogen van de halve wereldbevolking – dat zijn drieënhalf miljard mensen.

Al kan ik me niet voorstellen dat ze met dat geld in een bus stappen, of met elkaar rondhangen. Ik durf te wedden dat er in die bus heel wat spanning en jaloezie heerst en dat er kinderachtig gekibbeld wordt.

‘Mijn onderneming is groter dan de jouwe.’

‘Ja? Ik heb mijn eigen medianetwerk!’

‘JA?! Ik heb een eliteorganisatie die de wereldwijde politiek beheerst.’

‘Stop de bus, ik wil terug naar mijn submariene paleis met mijn halve-visbruiden en een liedje zingen over de superioriteit van zeebewoners.’

Het laatste voorbeeld zou uit de Disney-film *De kleine zeemeermin* kunnen komen. Walt zit met z’n ingevroren kanis absoluut in die bus.

In Amerika, een land dat, laten we wel wezen, enorm aan de haal is gegaan met dat hele kapitalisme, hebben de zes erfgenamen van het Walmart-fortuin een vermogen dat groter is dan dat van 30 procent van de Amerikanen. Ze zijn met z’n zessen! Ze kunnen niet eens een voetbalteam samenstellen, hoe moeten ze dan een revolutie tegenhouden als we ons laten leiden door de oneerlijkheid van dat statistische gegeven? Tenzij het hele systeem gemanipuleerd is om rijkdom om te leiden naar een bevoorrechte groep mensen en er vervolgens voor te zorgen dat die daar blijft.

Wat je zojuist hebt gelezen is gestoord. Achterlijk. Ongelooflijk maar waar. Zo echt als je handen zijn die dit boek vasthouden (of deze Kindle/tablet – of als het heel ver in de toekomst is het intraneurale hersenhologram), is die informatie, net zo echt als de zuurstof die je inademt.

Zes mensen van wie de vader goed supermarktje kon spelen hebben meer geld dan tientallen miljoenen Amerikanen die amper kunnen rondkomen. Een bus vol plutocraten, leden van koninklijke families en

oligarchen hebben net zo veel geld als alle vluchtelingen, oorlogskinderen en dikbuikige daklozen ter wereld die op straat slapen.

Je hoort hoe gestoord dat is, je ziet hoe verkeerd dat is, je voelt dat dit meer dan verontrustend is. We krijgen te horen dat we er niets tegen kunnen doen, dat het ‘nu eenmaal zo is’. Dat oordeel komt natuurlijk van de elitaire instellingen, organisaties en individuen die er profijt bij hebben als dingen ‘nu eenmaal zo zijn’. Belangrijker misschien nog dan deze ergerlijke ongelijkheid is het feit dat we niet heel veel tijd hebben om die op te lossen. Dezelfde belanghebbenden die hiervan profiteren – voor de bondigheid zal ik ze ‘het systeem’ noemen – moeten om dat in stand te houden de rijkdommen van de aarde zo snel, gewelddadig en onverantwoordelijk uitputten dat het vermogen van onze planeet om het menselijk leven te ondersteunen bedreigd wordt. Dat is ook behoorlijk verknipt.

Ik bedoel: als iemand zegt dat hij een sociaal-economisch systeem heeft dat een ontzettend rijke elite creëert, ten koste van alle anderen, maar dat het ecologisch verantwoord is, zouden we tegen hem zeggen dat hij moest oprotten. We hebben een systeem dat stelselmatig de rijkdom van de elite opdrijft en alle anderen in razend tempo verstikt, en het vernietigt de planeet waarop we allemaal wonen. Ik weet dat je dat al weet. Ik weet het ook. We weten het allemaal. Maar het is zo absurd – psychopathisch zelfs – dat we het moeten herhalen.

Deze elites, die gekken in de met diamanten bezaaide pretbus, leven met ons op de planeet, ze zijn min of meer hetzelfde als wij. Dus zij zitten ook in de problemen – tenzij die bus is uitgerust voor ruimtereizen en ze van plan zijn te wachten tot de aarde een verschroeid omhulsel is om dan gelanceerd te worden naar een kamp op de maan.

Terwijl ik de planken vol tweedehandsspullen bekijk in een liefdadigheidswinkel in de verlopen stad waar ik vandaan kom, denk ik over al die dingen na. Het maagdelijke lint dat ik moet doorknippen is ongerept voor de deur gehangen. De vrijwilligers hebben halfllege glazen supermarchéchampagne en dwingen met hun wilskracht gezamenlijk af dat het een goede dag wordt.

Twee ongemakkelijke zekerheden hangen echter rond als gerechtsdienaren die de bonhomie in de boeien slaan: 1) voor mensen met psychische aandoeningen zorgen is geen werk voor een liefdadigheidsin-

stelling, maar voor de staat, en 2) deze liefdadigheidswinkel gaat godverdomme tóch niet werken. We hebben al liefdadigheidswinkels. Dat is een van de dingen waarvan we er meer dan genoeg hebben: liefdadigheidswinkels – als zombies die verrijzen uit de graven van de dode echte winkels duiken ze overal op.

We houden het hoofd hoog terwijl we door het ritueel ploeteren: de schaar komt tevoorschijn, applaus, mensen gaan naar binnen, lummenen wat rond, houden een tragische trui omhoog, wegen een porseleinen gravin af in de palm van een hand. Een raadslid zegt iets, een geesteszieke op de lange weg naar gezondheid zegt iets, ik zeg iets – ik ben een paar stappen verder op die weg.

Een braderieachtige vrouw reikt me optimistisch een vrouwenspijkerbroek aan – ‘Dit is wel wat voor jou, Russell,’ – ik koop hem en we lachen. Maar in werkelijkheid wil ik de plaat stilzetten, de naald met een ruk over de groeven halen en zeggen: ‘Waar zijn we in Jezusnaam mee bezig?’ Wat is dit voor zwaartekracht die ons neergedrukt houdt, wie heeft deze lage, verstikkende lucht geïnstalleerd? Dat gevoel heb ik vaak, ik wil om de hoek van de werkelijkheid kijken, de plaat stopzetten, zeggen dat ik weet dat er iets anders is, ik wéét het.

Ik weet dat we onze tijd beter kunnen gebruiken. ‘*There is a crack in everything, that’s how the light gets in,*’ zong Leonard Cohen. Je kunt het zien, vlak achter de realiteit bevindt zich een licht, je kunt het voelen. Vlak achter je gedachten bevindt zich een stilte. Cohen wist dat het antwoord er was, daarom werd hij boeddhist en smeerde hij hem om in de bergen te gaan wonen. Dat of omdat zijn management al zijn geld had gestolen.

Terwijl ik nog rondartelde in inheemse armoede was ik voornamelijk bezig met deze ideeën omdat ik gasthoofdredacteur was van een Brits politiek tijdschrift dat *New Statesman* heet. Ze hadden me gevraagd wat het thema van het nummer zou zijn. ‘Revolutie,’ zei ik. En dus verzamelden ze een groep journalisten, filosofen en activisten voor bijdragen over bepaalde aspecten van het onderwerp. Naomi Klein beschreef een ecologische conferentie waar de vereisten voor radicale actie uiteen werden gezet.

Brad Werner, een onderzoeker van complexe systemen (wat klinkt als een baan die voor een supervisor moeilijk in de gaten te houden is

– ‘Hé Werner, onderzoek je dat complexe systeem of zit je op je telefoon te klooiën?’), die vorig jaar de American Geophysical Union toesprak (die in hun uitnodiging ongetwijfeld porno gebruikt hebben als ze ook maar enige bezoekers wilden trekken), zei dat onze planeet naar de klote is. Hij onderzocht ons complexe systeem – ik denk dat je de aarde wel een complex systeem kunt noemen – en concludeerde dat wij, de mensen die erop leven, naar de klote zijn. Dat is niet eens een grap, zijn lezing heette: ‘Is de aarde naar de klote?’, dus de American Geophysical Union is niet zo duf als de naam impliceert. Ze doen aan krachttermen en alles.

Wat Brad Werner echter zei is dat het kapitalistische systeem zo roofzuchtig is wat betreft zijn consumptie van de rijkdommen van de aarde, en de maatregelen die tot op heden zijn opgelegd zo vruchteloos, dat actie die van buiten het systeem komt de enige hoop is die we hebben om de planeet te redden.

We gaan niets doen om de ecologische ramp te voorkomen; dat is in strijd met hun ideologie, dus verandering moet van buitenaf worden opgelegd.

Dat wil zeggen door ons. Al dat Kyoto-gedoe – reduceer CO₂-emissie in jaar ‘x’ met ‘y’ procent – is geen lor waard. Het is een waardeloos gebaar, het equivalent van de salade die ze bij McDonald’s verkopen. Te laat en te weinig.

Het is alsof je seriemoordenaar Fred West laat nablijven.

We weten dat we er niet op kunnen vertrouwen dat die klootzakken zich gedragen. Kijk maar naar de tabaksindustrie: ze wisten al tientallen jaren dat ze hun klanten vermoordden voordat ze de carcinogene waarheid ophoestten. Ze zouden ons tot op de dag van vandaag vernachelen als ze dachten dat ze ermee weg zouden komen.

Reken maar dat we een vergelijkbaar traject afleggen met mobiele telefoons. Die hete tinteling in je oor is geen teken dat alles op gehoororgaanvlak rozengeur en maneschijn is.

James Lovelock, de man achter de Gaia-theorie dat de aarde één symbiotisch, samenhangend organisme is waar harmonieuze levensvormen elkaar ondersteunen of bijstellen, zegt dat we geen moeite hoeven te doen met recyclen, windturbines en hybride auto’s. Het is allemaal gelul, zegt hij – niet letterlijk, hoewel hij dat misschien wel ge-

daan zou hebben als hij op dat knotsgekke festival van krachttermen 'The American Geophysical Union' was geweest.

Nu denk ik niet dat Lovelock naar achteren leunt en geniet van het einde der tijden, volgens mij zegt hij dat er snelle radicale actie vereist is, en die radicale actie komt niet voort uit de belangen die ervoor gezorgd hebben dat alles is zoals het nu is en daar baat bij hebben. De enige plek waar we niet ons heil moeten zoeken voor verandering is bij de inzittenden van die met edelstenen bezette bus. Zij zijn het probleem, wij zijn de oplossing, dus we moeten het bij onszelf zoeken.

* * *

Ik loop weer naar Micks auto en verlaat Grays deze keer in luxe. Een Mercedes. Het verdovingsmiddel van privilege, de gevangenis van comfort. Mensen willen nog een paar laatste foto's en handtekeningen, meer flarden papier, meer kruimels. Een man van ongeveer mijn leeftijd met een blik supersterke cider slaat zijn arm om me heen. Ik dronk vroeger White Lightning. Zijn adem slaat me in het gezicht als onze blikken elkaar treffen. Ik sluit het portier voor mijn verleden en mijn heden.

Ik was een beetje amechtig door wat ik gezien had. Teruggaan naar de plek waar je vandaan komt is altijd beladen, met herinneringen die als gebroken glas verspreid liggen op elk trottoir, wees voorzichtig waar je loopt. Ik mediteerde en voelde me er een beetje schuldig over dat ik daar de ruimte voor heb.

Ruimte voor rust waar iedereen recht op heeft.

Ik stelde me voor dat die dronken kerel zei: 'Jij hebt het lekker achter in een auto waarin Hitler nog gereden heeft.' Ik zou erop moeten wijzen dat het niet letterlijk Hitlers auto was, dat zou een griezelig erfstuk zijn, maar hij bevalt mij goed. Ik heb een leven waarin ik tijd kan vrijmaken om te mediteren, goed te eten, aan yoga te doen, te sporten, na te denken, te ontspannen. Dat koop je met geld. Is het voor iedereen mogelijk om dat leven te hebben? Is het voor iedereen mogelijk gelukkig te zijn als zulke elementaire dingen exclusief zijn?

Ze zeggen tegen je dat je vijf stuks groente en fruit per dag moet eten, en vervolgens zeven. Ik heb ooit ergens gelezen dat je er zelfs tien

moet eten, dat je de hele dag met je gezicht in een trog op boerenkool moet kauwen.

De manier waarop dergelijke conclusies getrokken worden is dat wetenschappers naar een hele berg data kijken en de correlatie waarnemen tussen de consumptie van groente en fruit en een lang leven.

Vervolgens concluderen ze dat jij, als individu, meer groente en fruit moet eten. De last ligt bij jou, jij bent verantwoordelijk voor wat je eet.

Er kunnen natuurlijk andere conclusies getrokken worden uit deze data. Dezelfde mensen die die lange levens leiden en al die groente en fruit eten zijn over het algemeen ook rijk, ze hebben een goede baan, gaan regelmatig op vakantie, sporten, en vermijden de voortdurende stress van armoede. Een andere en engere conclusie die we kunnen trekken is dat we een maatschappij zouden moeten hebben waarin de middelen die de fruit verorberende elite tot zijn beschikking heeft verdeeld worden, en waar iedereen kan genieten van de privileges, inclusief de groente en het fruit.

Met deze conclusie ligt de plicht niet bij jou als individu om gehoorzaam naar een dure supermarkt te huppelen en meer selderij te kopen, ze ligt bij jou als lid van de maatschappij om te vechten voor een eerlijker systeem waar meer mensen toegang tot de middelen hebben.

Er belt een producent van *Newsnight*. 'Ik vind het heel interessant dat je nog nooit gestemd hebt,' zegt ze, 'daar zou je het morgen met Paxman over moeten hebben.' Ik stem in, verbaasd dat het beschouwd wordt als iets ongebruikelijks.

Het idee dat stemmen zinloos is, de democratie een façade en dat niemand de gewone mensen vertegenwoordigt, vindt meer weerklank dan ooit als ik mijn heel gewone stad achter me laat. Naast het schuldgevoel en de angst die ik achter in de Führer-mobiel voel is er hoop. Hoewel het op een individueel, gemeenschappelijk en wereldwijd niveau duidelijk is dat radicale verandering nodig is, voel ik een krachtig, allesoverheersend optimisme. Ik weet dat verandering mogelijk is en ik weet dat er een alternatief is, omdat ik een volkomen ander leven leid dan het leven waarmee ik geboren ben. Ik weet ook dat de oplossing niet roem of geld of wat voor vluchtige versiering van het individueel dan ook is. De enige revolutie die de wereld echt kan veranderen is die in je eigen bewustzijn, en die van mij is al begonnen.